

Ubuntu El Kitabı

Yeni başlayanlar için

Terminalden korkma, önce birkaç komut öğren. Bu bölüm Ubuntu'yu yeni kuranlar için. Kurulum sonrası yapılacaklar, APT ve Snap ile program kurma, temel terminal komutları, masaüstü kısayolları ve hangi ayarın nerede olduğu burada.

```
kullanici@ubuntu:~$ sudo apt update
```

kullanici kullanıcı adın · **ubuntu** bilgisayarın adı · **~** bulunduğun klasör (ev klasörün) · **\$** normal kullanıcı, **#** ise root (yönetici) demektir. Parola yazarken ekranda hiçbir şey görünmez; bu normaldir.

BÖLÜMLER

1. Kurulumdan sonra ilk işler
2. Terminali tanıyalım
3. Dosya ve klasör komutları
4. Dosya okuma ve düzenleme
5. Program kurma: APT
6. Snap ve Uygulama Merkezi
7. Flatpak ile uygulama kurma
8. Sistem bilgisi ve kaynaklar
9. Kapatma, yeniden başlatma, oturum
10. GNOME masaüstü kısayolları
11. Terminal ve Bash kısayolları
12. Dosyalar (Nautilus) kısayolları
13. Ubuntu'ya özgü ayarlar
14. Hangi ayar nerede? (GNOME)
15. Görünüm ve GNOME eklentileri
16. USB bellek ve diskler
17. Sık karşılaşılan sorunlar
18. Küçük sözlük

Sarı eğik yazılar (<paket> gibi) senin dolduracağın yerlerdir. Terminalde yapıştırma Ctrl+Shift+V, kopyalama Ctrl+Shift+C'dir. **sudo** ile başlayan komutlar sistemi değiştirir; ne yaptığını okumadan çalıştırma.

Kurulumdan sonra ilk işler

Temiz bir Ubuntu kurulumundan sonra bu sırayla gitmek iyi bir başlangıç. Her adımı tek tek yapabilirsiniz.

1

Sistemi güncelle

Hem APT paketlerini hem Snap uygulamalarını günceller. Bittikten sonra yeniden başlat.

```
$ sudo apt update && sudo apt upgrade
```

```
$ sudo snap refresh
```

2

Ek sürücülerini kur

NVIDIA ekran kartı ya da bazı Wi-Fi kartları için özel sürücüler. Grafik yol: Yazılım ve Güncellemeler > Ek Sürücüler.

```
$ ubuntu-drivers devices
```

```
$ sudo ubuntu-drivers install
```

3

Codec'leri ve Microsoft yazı tiplerini kur

MP3, MP4, H.264 ve Arial/Times gibi yazı tipleri. Kurulum sırasında lisans ekranı çıkar: Tab ile "Tamam"a geç, Enter, sonra "Evet".

```
$ sudo apt install ubuntu-restricted-extras
```

4

Güvenlik duvarını aç

ufw kurulu gelir ama kapalıdır.

```
$ sudo ufw enable
```

5

Flathub'ı ekle (isteğe bağlı)

Uygulama Merkezi Snap mağazasını gösterir. Flathub'daki uygulamalar için Flatpak ve GNOME Yazılım eklentisini kur, sonra yeniden başlat.

```
$ sudo apt install flatpak gnome-software-plugin-flatpak
```

```
$ flatpak remote-add --if-not-exists flathub  
https://dl.flathub.org/repo/flathub.flatpakrepo
```

6 İnce Ayarlar ve Eklenti Yöneticisi'ni kur

Yazı tipleri, başlangıç uygulamaları ve GNOME eklentileri için.

```
$ sudo apt install gnome-tweaks gnome-shell-extension-manager
```

7 Donanım yazılımını (firmware) güncelle

Ubuntu'da "Firmware Updater" uygulaması hazır gelir; terminalden de yapılabilir.

```
$ fwupdmgr refresh && fwupdmgr get-updates
```

```
$ fwupdmgr update
```

8 Yedeklemeyi kur

Timeshift sistem anlık görüntüsü, Yedekler (Déjà Dup) ev klasörü yedeği alır.

```
$ sudo apt install timeshift deja-dup
```

9 Ubuntu Pro'yu bağla (isteğe bağlı)

Kişisel kullanımda 5 bilgisayara kadar ücretsiz: universe deposu için uzatılmış güvenlik güncellemeleri ve yeniden başlatmadan çekirdek yaması (Livepatch). Jetonu ubuntu.com/pro adresinden alırsın.

```
$ sudo pro attach <jeton>
```

Terminali tanıyalım

Terminal, bilgisayara yazarak komut verdiğin penceredir. Ubuntu'da en hızlı yol **Ctrl** + **Alt** + **T**. Ya da Super tuşuna bas, "terminal" yaz, Enter.

iPUCU Linux büyük/küçük harfe duyarlıdır: Belgeler ile belgeler farklı klasörlerdir. Boşluk içeren adları tırnak içine al: `cd "Yeni Klasör"`.

iPUCU Yazmayı yarıda bırakıp **Tab** tuşuna bas: komut ya da dosya adı kendiliğinden tamamlanır. İki kez basarsan seçenekleri listeler. En çok vakit kazandıran alışkanlık budur.

```
$ man <komut>
```

Bir komutun kılavuz sayfasını açar. **q** ile çıkılır, **/kelime** ile içinde aranır.

```
$ <komut> --help
```

Komutun kısa yardımını ve seçeneklerini gösterir.

```
$ sudo <komut>
```

Komutu yönetici (root) yetkisiyle çalıştırır. Kendi parolanı sorar; yazarken ekranda görünmez.

```
$ clear
```

Ekranı temizler. Kısayolu: **Ctrl** + **L**.

```
$ history
```

Daha önce yazdığın komutları listeler. **↑** tuşuyla da geri gidebilirsin.

```
$ which <komut>
```

Bir komutun hangi dosyadan çalıştığını gösterir.

```
$ exit
```

Terminali (ya da uzak oturumu) kapatır.

DİKKAT Çalışan bir komutu durdurmak için **Ctrl** + **C** kullan. Terminalde kopyalama **Ctrl** + **Shift** + **C**, yapıştırma **Ctrl** + **Shift** + **V** 'dir.

Dosya ve klasör komutları

~ ev klasörün demektir (/home/kullanıcı). . bulunduğun klasör, .. bir üst klasördür.

```
$ pwd
```

Şu an hangi klasörde olduğunu yazar.

```
$ ls
```

Bulunduğun klasördeki dosyaları listeler.

```
$ ls -la
```

Gizli dosyalar dahil ayrıntılı liste (boyut, tarih, izinler). Adı nokta ile başlayan dosyalar gizlidir.

```
$ ls -lh
```

Boyutları KB/MB/GB olarak okunur biçimde gösterir.

```
$ cd <klasör>
```

Klasöre girer. Örnek: `cd Belgeler`.

```
$ cd ..
```

Bir üst klasöre çıkar.

```
$ cd
```

Tek başına yazılırsa ev klasörüne döner. `cd -` bir önceki klasöre döner.

```
$ mkdir <klasör>
```

Yeni klasör oluşturur. İç içe oluşturmak için: `mkdir -p a/b/c`.

```
$ touch <dosya>
```

Boş dosya oluşturur (varsa tarihini günceller).

```
$ cp <kaynak> <hedef>
```

Dosya kopyalar. Klasör kopyalamak için `cp -r`.

```
$ mv <kaynak> <hedef>
```

Taşıy ya da yeniden adlandırır. Örnek: `mv eski.txt yeni.txt`.

```
$ rm <dosya>
```

Dosyayı siler. Çöp kutusuna gitmez, geri alınamaz.

```
$ rm -r <klasör>
```

Klasörü içindekilerle birlikte siler. `-i` eklersen her dosyada sorar.

```
$ gio trash <dosya>
```

Dosyayı silmek yerine Çöp'e gönderir; masaüstündeki gibi geri alınabilir.

```
$ find ~ -name "*.pdf"
```

Ev klasöründe adı .pdf ile biten tüm dosyaları bulur.

```
$ ln -s <hedef> <kısayol-adı>
```

Bir dosya ya da klasöre kısayol (sembolik bağ) oluşturur.

DİKKAT `sudo rm -rf` ile başlayan, internetten bulduğun komutları asla anlamadan çalıştırma. Sistemi saniyeler içinde silebilir.

Dosya okuma ve düzenleme

Ayar dosyalarını değiştirmek için terminalde çalışan basit bir metin düzenleyici yeterli. En kolayı nano'dur. Ubuntu'da hazır gelir.

```
$ cat <dosya>
```

Kısa bir dosyanın içeriğini ekrana basar.

```
$ less <dosya>
```

Uzun dosyayı sayfa sayfa okur. Boşluk: sonraki sayfa, / ara, q çık.

```
$ head -n 20 <dosya>
```

İlk 20 satırı gösterir.

```
$ tail -n 50 <dosya>
```

Son 50 satırı gösterir. tail -f dosyaya eklenenleri canlı izler.

```
$ nano <dosya>
```

Dosyayı nano ile açar. Sistem dosyası için başına sudo ekle: sudo nano /etc/hosts .

Ctrl + O

nano: kaydet (sonra Enter).

Ctrl + X

nano: çık. Kaydedilmemiş değişiklik varsa sorar.

Ctrl + W

nano: dosyada ara.

Ctrl + K veya Ctrl + U

nano: satırı kes / yapıştır.

```
$ xdg-open <dosya>
```

Dosyayı varsayılan uygulamasıyla açar (PDF, resim, klasör...). xdg-open . bulunduğu klasörü dosya yöneticisinde açar.

Program kurma: APT

APT, Ubuntu'un paket yöneticisidir: programları depolardan indirir, kurar, günceller ve kaldırır. apt update yalnızca paket listesini yeniler; asıl güncellemeyi apt upgrade yapar.

```
$ sudo apt update
```

Depolardaki paket listesini yeniler. Kurmadan ya da güncellemeden önce çalıştır.

```
$ sudo apt upgrade
```

Kurulu paketleri günceller.

```
$ sudo apt full-upgrade
```

Güncelleme için gerekiyorsa paket kaldırmaya da izin verir (çekirdek geçişlerinde gerekir).

```
$ sudo apt install <paket>
```

Program kurar. Birden fazla yazılabilir: `sudo apt install vlc gimp`.

```
$ sudo apt remove <paket>
```

Programı kaldırır; sistem genelindeki ayar dosyaları kalır.

```
$ sudo apt purge <paket>
```

Programı ayar dosyalarıyla birlikte kaldırır.

```
$ sudo apt autoremove
```

Artık hiçbir programın ihtiyaç duymadığı paketleri temizler.

```
$ apt search <kelime>
```

Adında ya da açıklamasında kelime geçen paketleri arar.

```
$ apt show <paket>
```

Paketin sürümünü, boyutunu, açıklamasını gösterir.

```
$ apt list --installed
```

Kurulu tüm paketleri listeler. Aramak için: `apt list --installed | grep firefox`.

```
$ apt list --upgradable
```

Güncellemesi bekleyen paketler.

```
$ sudo apt install ./<dosya>.deb
```

İndirdiğin bir .deb dosyasını bağımlılıklarıyla birlikte kurar. Başındaki `./` önemli.

İPUCU apt günlük kullanım içindir. Betiklerde ve eski rehberlerde gördüğün apt-get aynı işi yapar, çıktısı değişmediği için betiklerde tercih edilir.

Snap ve Uygulama Merkezi

Ubuntu'nun kendi uygulama biçimi Snap'tir; Firefox ve Thunderbird bile Snap olarak gelir. Uygulama Merkezi (App Center) Snap mağazasını ve APT paketlerini gösterir.

Super > **Uygulama Merkezi**

Arama, kurma, kaldırma. Sağ üstteki Yönet (Manage) sekmesi güncellemeleri gösterir.

```
$ snap find <kelime>
```

Snap mağazasında arar.

```
$ sudo snap install <paket>
```

Snap kurar. Bazı geliştirici araçları `--classic` ister: `sudo snap install code --classic`.

```
$ snap list
```

Kurulu Snap'ler, sürümleri ve kanalları.

```
$ sudo snap refresh
```

Tüm Snap'leri hemen günceller (normalde günde birkaç kez kendiliğinden güncellenir).

```
$ sudo snap remove <paket>
```

Snap'i kaldırır. Verilerinin yedeği de silinsin istersen `--purge`.

```
$ snap info <paket>
```

Yayımcı, açıklama ve kanal sürümleri (stable, candidate, beta, edge).

```
$ sudo snap revert <paket>
```

Bir önceki sürüme döner.

```
$ sudo snap refresh --hold=72h <paket>
```

Otomatik güncellemeyi belirli bir süre erteler.

```
$ snap connections <paket>
```

Uygulamanın izinleri (arayüzler). Harici diske erişim için: `sudo snap connect <paket>:removable-media`.

İPUCU Snap uygulamalarının ilk açılışı biraz yavaş olabilir; sonraki açılışlar hızlanır.

Flatpak ile uygulama kurma

Flatpak uygulamaları sistemden yalıtılmış çalışır ve kendi kütüphanelerini taşır. Dağıtımın deposundaki sürüm eskiyse ya da hiç yoksa masaüstü uygulamaları için en kolay yol budur.

```
$ sudo apt install flatpak gnome-software-plugin-flatpak
```

Flatpak ve GNOME Yazılım eklentisini kurar.

```
$ flatpak remote-add --if-not-exists flathub  
https://dl.flathub.org/repo/flathub.flatpakrepo
```

Flathub deposunu ekler. Sonra oturumu kapatıp aç.

```
$ flatpak search <ad>
```

Flathub'da uygulama arar ve tam kimliğini (ör. com.spotify.Client) gösterir.

```
$ flatpak install flathub <uygulama-kimliği>
```

Uygulamayı kurar. Örnek: `flatpak install flathub com.discordapp.Discord`.

```
$ flatpak update
```

Tüm Flatpak uygulamalarını günceller.

```
$ flatpak list --app
```

Kurulu Flatpak uygulamalarını listeler.

```
$ flatpak uninstall <uygulama-kimliği>
```

Uygulamayı kaldırır. Verilerini de silmek için `-delete-data` ekle.

```
$ flatpak uninstall --unused
```

Artık kullanılmayan çalışma ortamlarını (runtime) silerek yer açar.

```
$ flatpak run <uygulama-kimliği>
```

Uygulamayı terminalden başlatır; hata mesajlarını görmek için kullanışlıdır.

iPUCU Flatpak izinlerini (dosya erişimi, kamera vb.) görsel olarak düzenlemek için Flatseal'i kur: `flatpak install flathub com.github.tchx84.Flatseal`.

iPUCU AppImage dosyası indirdiysen çalıştırılabilir yap: `chmod +x Uygulama.AppImage`, sonra `./Uygulama.AppImage`. Ubuntu 24.04'te açılmazsa `sudo apt install libfuse2t64` gerekir.

Sistem bilgisi ve kaynaklar

Windows'taki Görev Yöneticisi'nin karşılığı GNOME'da Sistem Gözlemcisi, KDE'de Sistem Gözlemcisi (System Monitor) uygulamasıdır. Terminalde de aynı bilgilere ulaşabilirsiniz.

```
$ cat /etc/os-release
```

Dağıtım adı ve sürümü.

```
$ hostnamectl
```

Bilgisayar adı, işletim sistemi, çekirdek ve donanım özeti.

```
$ uname -r
```

Çalışan Linux çekirdeğinin sürümü.

```
$ df -h
```

Disklerde ne kadar boş yer kaldığını gösterir.

```
$ du -sh *
```

Bulunduğun klasördeki her dosya ve klasörün kapladığı alan.

```
$ free -h
```

RAM ve takas (swap) kullanımı.

```
$ top
```

Canlı süreç listesi. `q` ile çık. Daha renklisi için `sudo apt install htop` ya da `bttop`.

```
$ sudo apt install fastfetch
```

Sistem özetini logolu olarak gösteren araç; kurduktan sonra `fastfetch` yaz.

```
$ lscpu
```

İşlemci bilgisi.

```
$ lspci
```

Ekran kartı, ağ kartı gibi PCI aygıtları listeler.

```
$ lsusb
```

Takılı USB aygıtlarını listeler.

```
$ pkill <program-adı>
```

Donmuş bir programı adıyla kapatır. Örnek: `pkill firefox`.

```
$ kill -9 <PID>
```

Numarasıyla (PID) bir süreci zorla sonlandırır. PID'i `top` ya da `pgrep firefox` verir.

Kapatma, yeniden başlatma, oturum

Masaüstünün güç menüsünden de yapılabilir; terminal karşılıkları:

```
$ systemctl poweroff
```

Bilgisayarı kapatır.

```
$ systemctl reboot
```

Yeniden başlatır.

```
$ systemctl suspend
```

Uyku moduna (askıya alma) geçirir.

```
$ loginctl terminate-session $XDG_SESSION_ID
```

Oturumu kapatır (masaüstünden bağımsız yöntem).

Super + **L**

Ekranı kilitler (GNOME ve KDE).

Ctrl + **Alt** + **Delete**

Oturumu kapatma / kapatma iletişim kutusunu açar.

GNOME masaüstü kısayolları

Super tuşu klavyedeki Windows tuşudur. GNOME büyük ölçüde klavyeyle kullanılmak için tasarlanmıştır.

Super

Etkinlikler görünümü: açık pencereler, çalışma alanları ve arama. Hemen yazmaya başlayarak uygulama, dosya, ayar ara.

Super + **A**

Tüm uygulamalar listesi.

Super + **1** ... **Super** + **9**

Rihtımdaki (dock) 1. ... 9. uygulamayı açar ya da ona geçer.

Alt + **Tab**

Uygulamalar arasında geçiş. Aynı işi Super+Tab da yapar.

Alt + **`**

Aynı uygulamanın pencereleri arasında geçiş (Tab'ın üstündeki tuş).

Super + **↑** veya **Super** + **↓**

Pencereyi büyüt / eski boyutuna döndür.

Super + **←** veya **Super** + **→**

Pencereyi ekranın sol / sağ yarısına yerleştir.

Super + **H**

Pencereyi gizle (küçült).

Alt + **F4**

Pencereyi kapat. Çoğu uygulamada Ctrl+Q da uygulamadan çıkar.

Super + **Page Up** veya **Super** +

Page Down

Önceki / sonraki çalışma alanına geç.

Super + **Shift** + **Page Up** veya **Super** + **Shift** + **Page Down**

Pencereyi önceki / sonraki çalışma alanına taşı.

Super + **Shift** + **←** veya **Super** + **Shift** + **→**

Pencereyi diğer monitöre taşı.

Super + **V**

Bildirim listesi ve takvim.

Super + **S**

Hızlı ayarlar menüsü (Wi-Fi, ses, parlaklık, güç modu).

Super + **Space**

Klavye düzenleri (Türkçe Q / F / İngilizce) arasında geçiş.

Print Screen

Ekran görüntüsü arayüzü: alan, pencere ya da tüm ekran; görüntü veya video seçimi.

Shift + **Print Screen**

Tüm ekranın görüntüsünü hemen alır. Resimler > Ekran Görüntüleri'ne kaydedilir.

Alt + **Print Screen**

Etkin pencerenin görüntüsünü alır.

Ctrl + **Alt** + **Shift** + **R**

Ekran kaydını başlatır / durdurur. Videolar > Ekran Kayıtları'na kaydedilir.

Alt + **F2**

Komut çalıştırma kutusu.

Ctrl + **Alt** + **T**

Terminali açar (Ubuntu'da hazır gelir).

Terminal ve Bash kısayolları

İlk grup terminal penceresine (GNOME Terminal, Konsol, Konsole, Ptyxis'te büyük ölçüde aynı), ikinci grup komut satırının kendisine (Bash) ait.

Ctrl + **Shift** + **T**

Yeni sekme.

Ctrl + **Shift** + **N**

Yeni pencere.

Ctrl + **Shift** + **W**

Sekmeyi kapat.

Ctrl + **Page Up** veya **Ctrl** + **Page Down**

Sekmeler arasında geçiş.

Ctrl + **Shift** + **C** veya **Ctrl** + **Shift** + **V**

Kopyala / yapıştır.

Ctrl + **+** veya **Ctrl** + **-**

Yazıyı büyüt / küçült. Ctrl+O sıfırlar.

Ctrl + **Shift** + **F**

Terminal çıktısında ara.

F11

Tam ekran.

Tab

Komut ya da dosya adını tamamla. İki kez: seçenekleri listele.

↑ veya **↓**

Önceki / sonraki komut.

Ctrl + **R**

Geçmişte ara: yazdıkça eşleşen eski komutu bulur. Tekrar Ctrl+R bir öncekine gider, Enter çalıştırır.

Ctrl + **C**

Çalışan komutu durdur ya da yazdığın satırı iptal et.

Ctrl + **D**

Oturumu kapat (boş satırda exit ile aynı).

Ctrl + **L**

Ekranı temizle.

Ctrl + **A** veya **Ctrl** + **E**

İmleci satır başına / sonuna götür.

Ctrl + **U** veya **Ctrl** + **K**

İmleçten satır başına / sonuna kadar sil.

Ctrl + **W**

İmleçten önceki kelimeyi sil.

Alt + **B** veya **Alt** + **F**

Kelime kelime geri / ileri git.

Ctrl + Z

Çalışan komutu duraklatıp arka plana at. `fg` ile geri getirilir.

!!

Son komutu tekrarlar. Sık kullanım: `sudo !!` son komutu `sudo` ile yeniden çalıştırır.

Dosyalar (Nautilus) kısayolları

GNOME'un dosya yöneticisi Dosyalar (Files) uygulamasıdır. Çoğu kısayol KDE'nin Dolphin'inde de aynıdır.

Ctrl + H

Gizli dosyaları göster / gizle.

Ctrl + L

Adres çubuğuna yol yaz (ör. /etc).

F2

Yeniden adlandır. Birden çok dosya seçiliyse toplu yeniden adlandırma açılır.

Ctrl + Shift + N

Yeni klasör.

Delete veya Shift + Delete

Çöp'e gönder / kalıcı olarak sil.

Ctrl + F

Klasörde ara.

Alt + ↑

Üst klasöre çık.

Alt + ← veya Alt + →

Geri / ileri.

Ctrl + T

Yeni sekme.

Ctrl + 1 veya Ctrl + 2

Liste / ızgara görünümü.

Ctrl + I

Seçili öğenin özellikleri.

Space

Seçili dosyanın hızlı önizlemesi (sushi paketi gerekir: `sudo apt install sushi`).

iPUCU Bir klasörü kenar çubuğuna eklemek için klasöre sağ tıkla > Yer İmlerine Ekle ya da Ctrl+D.

Ubuntu'ya özgü ayarlar

Ubuntu, GNOME'a kendi rihtımını ve birkaç ek ayar sayfasını ekler.

Ayarlar > **Ubuntu Masaüstü**

Rihtımın (dock) konumu, otomatik gizleme, simge boyutu, masaüstü simgeleri, pencere döşeme (Enhanced Tiling). (Ubuntu Desktop)

Yazılım ve Güncellemeler > **Ubuntu Yazılımı**

main/universe/restricted/multiverse bileşenleri ve indirme sunucusu. (Software & Updates)

Yazılım ve Güncellemeler > **Diğer Yazılımlar**

Eklenmiş PPA ve üçüncü taraf depoları açma/kapama.

Yazılım ve Güncellemeler > **Güncellemeler**

Güvenlik güncellemelerinin otomatik kurulması, yeni sürüm bildirimi (yalnızca LTS / her sürüm).

Yazılım ve Güncellemeler > **Ek Sürücüler**

NVIDIA ve diğer özel sürücüler arasında seçim. (Additional Drivers)

Yazılım ve Güncellemeler > **Ubuntu Pro**

Pro aboneliği ve Livepatch.

Ctrl + **Alt** + **T**

Terminali açar (Ubuntu'da hazır gelir).

Super + **1** ... **Super** + **9**

Ubuntu rihtımındaki uygulamaları sırasıyla açar.

Hangi ayar nerede? (GNOME)

GNOME'da neredeyse hepsi Ayarlar (Settings) uygulamasında. Açmanın en hızlı yolu: Super'e bas, ayarın adını yaz (ör. "ekran", "ses", "bluetooth"). Menü adları GNOME sürümüne göre biraz değişebilir.

Ayarlar > Wi-Fi

Kablosuz ağa bağlan, kayıtlı ağları unut, QR ile paylaş.

Ayarlar > Ağ

Kablolu bağlantı, VPN ekleme, vekil sunucu (proxy). (Network)

Ayarlar > Bluetooth

Kulaklık, fare, telefon eşleştirme.

Ayarlar > Ekranlar

Çözünürlük, yenileme hızı, ölçekleme (%125, %150...), çoklu monitör düzeni, Gece Işığı. (Displays)

Ayarlar > Ses

Çıkış/giriş aygıtı, ses düzeyleri, uygulama başına ses. (Sound)

Ayarlar > Güç

Güç modu (Güç tasarrufu / Dengeli / Performans), ekranın kararma süresi, otomatik askıya alma, pil yüzdesi. (Power)

Ayarlar > Çoklu Görev

Sıcak köşe, çalışma alanı sayısı, ekran kenarına sürükleyince yerleştirme. (Multitasking)

Ayarlar > Görünüm

Açık/koyu tema, vurgu rengi, duvar kağıdı. (Appearance)

Ayarlar > Uygulamalar

Uygulama izinleri, bildirimleri; Varsayılan Uygulamalar (tarayıcı, e-posta, müzik, video). (Apps > Default Apps)

Ayarlar > Bildirimler

Rahatsız Etmeyin, kilit ekranı bildirimleri, uygulama başına bildirimler.

Ayarlar > Çevrim İçi Hesaplar

Google, Microsoft, Nextcloud hesabı ekle; Dosyalar'da Drive/OneDrive görünür. (Online Accounts)

Ayarlar > Fare ve Dokunmatik Yüzey

İmleç hızı, dokunarak tıklama, doğal kaydırma. (Mouse & Touchpad)

Ayarlar > Klavye

Girdi kaynakları (Türkçe Q/F), Compose tuşu, Klavye Kısayollarını Görüntüle ve Özelleştir. (Keyboard)

Ayarlar > Klavye >

Klavye Kısayollarını Görüntüle ve Özelleştir >

Özel Kısayollar

Kendi kısayolunu ekle. Örnek: Ad "Terminal", Komut `gnome-terminal`, Kısayol Ctrl+Alt+T.

Ayarlar > Yazıcılar

Yazıcı ekleme; ağ yazıcıları çoğunlukla kendiliğinden bulunur. (Printers)

Ayarlar > Erişilebilirlik

Büyük metin, yakınlaştırma, ekran okuyucu, yapışkan tuşlar, imleç boyutu.

Ayarlar > Gizlilik ve Güvenlik

Ekran kilidi süresi, konum hizmetleri, dosya geçmişi ve çöpü otomatik boşaltma.

Ayarlar > Sistem > Bölge ve Dil

Arayüz dili, tarih/sayı/para biçimi. (System > Region & Language)

Ayarlar > Sistem > Tarih ve Saat

Saat dilimi, otomatik saat, 24 saat biçimi.

Ayarlar > Sistem > Kullanıcılar

Yeni kullanıcı, parola değiştirme, yönetici yetkisi, otomatik oturum açma.

Ayarlar > Sistem > Hakkında

Sürüm, işlemci, RAM ve disk bilgisi. (System > About)

İnce Ayarlar > Pencere Başlık Çubukları

Küçült / büyüt düğmeleri. (Tweaks > Windows Titlebars)

İnce Ayarlar > Yazı Tipleri

Arayüz, belge ve eş aralıklı yazı tipleri; yazı tipi ölçekleme.

İnce Ayarlar > Başlangıç Uygulamaları

Oturum açınca kendiliğinden başlayacak uygulamalar.

Diskler uygulaması

Disk biçimlendirme, bölüm oluşturma, SMART sağlık bilgisi, disk görüntüsü yazma. (Disks)

Görünüm ve GNOME eklentileri

GNOME sade gelir; eksik bulduğun şeyleri eklentilerle eklersin. Eklenti Yöneticisi'nden (Extension Manager) arayıp tek tıkla kurabilirsin.

```
$ sudo apt install gnome-tweaks
```

İnce Ayarlar: yazı tipleri, başlık çubuğu düğmeleri, başlangıç uygulamaları.

```
$ sudo apt install gnome-shell-extension-manager
```

Eklenti Yöneticisi: eklenti arar, kurar, ayarlarını açar.

İPUCU Sık kullanılan eklentiler: **Dash to Dock** (hep görünen rıhtım), **AppIndicator and KStatusNotifierItem Support** (Discord, Steam gibi uygulamaların tepsi simgeleri), **Blur my Shell** (bulanık panel), **Clipboard Indicator** (pano geçmişi), **Caffeine** (ekranın kapanmasını engeller).

```
$ gsettings set org.gnome.desktop.wm.preferences button-layout 'appmenu:minimize,maximize,close'
```

İnce Ayarlar'a gerek kalmadan küçült ve büyüt düğmelerini ekler.

```
$ gsettings set org.gnome.desktop.interface show-battery-percentage true
```

Üst çubukta pil yüzdesini gösterir.

```
$ gnome-extensions list --enabled
```

Etkin eklentileri listeler.

DİKKAT Büyük bir GNOME güncellemesinden sonra bazı eklentiler bir süre çalışmayabilir. Masaüstü tuhaflarsa önce eklentileri kapatmayı dene.

USB bellek ve diskler

Takılan USB bellekler dosya yöneticisinin kenar çubuğunda görünür ve `/media/` ya da `/run/media/` altına bağlanır. Çıkarmadan önce yanındaki simgesine bas.

```
$ lsblk
```

Tüm diskleri ve bölümleri ağaç şeklinde gösterir (sda, nvme0n1 gibi).

```
$ lsblk -f
```

Bölümlerin dosya sistemini (ext4, btrfs, ntfs, exfat) ve etiketini de gösterir.

```
$ udisksctl mount -b /dev/<sdb1>
```

Bölümü sudo'suz bağlar.

```
$ udisksctl unmount -b /dev/<sdb1>
```

Bölümü güvenli ayırır.

Diskler > aygıtı seç > ⋮ > Diski Biçimlendir

USB belleği sıfırlar. Hem Windows hem Linux'ta kullanmak için bölümü exFAT olarak oluştur.

```
$ flatpak install flathub  
io.gitlab.adhami3310.Impression
```

Impression: ISO dosyasını USB belleğe yazıp kurulum diskini hazırlar.

DİKKAT Terminalde `dd` ile disk yazarken hedef disk (`/dev/sdX`) yanlış seçersen o diskin tamamı silinir. Önce `lsblk` ile iki kez kontrol et.

Sık karşılaşılan sorunlar

Ubuntu'ya yeni başlayanların en sık takıldığı durumlar ve ilk denenecek çözüm.

iPUCU "Could not get lock /var/lib/dpkg/lock-frontent". Açılıştan sonra otomatik güvenlik güncellemeleri (unattended-upgrades) ya da Uygulama Merkezi çalışıyor olabilir. Birkaç dakika bekle; kilit dosyasını silme.

iPUCU Applmage açılmıyor. Ubuntu 24.04'te FUSE 2 kütüphanesi yüklü gelmez: `sudo apt install libfuse2t64`. Electron tabanlı Applmage'lar "sandbox" hatası verirse bu AppArmor kısıtlamasındandır; aşağıdaki AppArmor bölümüne bak.

iPUCU Snap uygulaması harici diski ya da USB'yi göremiyor. `sudo snap connect <paket>:removable-media`.

iPUCU "NO_PUBKEY" ya da 404 hataları. Genellikle bir PPA'nın anahtarı eksik ya da PPA yeni Ubuntu sürümünü desteklemiyor. Yazılım ve Güncellemeler > Diğer Yazılımlar'dan o PPA'yı kapat.

iPUCU Wi-Fi ya da NVIDIA çalışmıyor. Yazılım ve Güncellemeler > Ek Sürücüler'de önerilen sürücüyü seç ya da `sudo ubuntu-drivers install`.

iPUCU Video açılmıyor, web sitelerinde yazı tipleri garip. `sudo apt install ubuntu-restricted-extras`.

```
$ systemctl --user restart pipewire  
wireplumber
```

Ses aniden kesildiyse ses sistemini oturumu kapatmadan yeniden başlatır.

iPUCU Masaüstü tamamen dondu. Ctrl+Alt+F3 ile metin ekranına geç, giriş yap, `sudo systemctl restart display-manager` yaz. Açık çalışmalar kapanır.

iPUCU "command not found". Ubuntu hangi paketi (apt ya da snap) kuracağını çoğunlukla kendisi önerir; önerdiği komutu çalıştır.

Küçük sözlük

Forumlarda ve belgelerde sık göreceğin kelimeler.

LTS	Uzun süreli destek. Her iki yılda bir, Nisan'da çıkan .04 sürümleri (24.04, 26.04) 5 yıl standart güncelleme alır. Ara sürümler 9 ay desteklenir.
Terminal / Kabuk (shell)	Terminal komut yazdığın pencere, kabuk ise komutları yorumlayan program. Varsayılan kabuk Bash.
sudo	"Bu komutu yönetici olarak çalıştır" demek. Ubuntu'da root hesabı kapalıdır, her şey sudo ile yapılır.
APT / .deb	Ubuntu'nun Debian'dan gelen paket sistemi ve paket biçimi.
Snap	Canonical'ın yalıtılmış uygulama biçimi; otomatik güncellenir.
PPA	Launchpad'de kişilerin ya da ekiplerin yayımladığı ek depo.
main / universe / restricted / multiverse	Canonical destekli / topluluk destekli / özel sürücüler / telif ya da lisans kısıtlı yazılımlar.
Flatpak / Flathub	Dağıtımdan bağımsız uygulama biçimi / ana mağazası.
HWE	Donanım etkinleştirme yığını: LTS sürümüne daha yeni çekirdek ve grafik sürücülerini getirir.
AppArmor	Programların neye erişebileceğini sınırlayan güvenlik katmanı.
/etc, /usr, /var, /home	Sistem ayarları / programlar / değişen veriler ve günlükler / kullanıcı klasörleri.

Komutlar Ubuntu 24.04 LTS ve sonrası (GNOME, APT, Snap) için yazıldı. Menü adları Türkçe arayüze göre verildi; İngilizce arayüzde parantez içindeki karşılıklara bak. sudo ile başlayan komutlar sistemi değiştirir, ne yaptığını okumadan çalıştırma.